

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLA SHAXSIGA XOS XUSUSIYATLAR

Choriyeva Durdona Anvarovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim" fakulteti "Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi" kafedrası dotsenti, PhD

Choriyevadurdona76@gmail.com

Zoirova Marjona Hasan qizi

"Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi" yo'nalishi 4 kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bola shaxsiga xos xususiyatlar, bolaning aqliy, hissiy, ijtimoiy va xulqiy rivojlanishining o'ziga xos bosqichlari haqida fikr-mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: Bolaning shaxsiyati, aqliy, hissiy, ijtimoiy va xulqiy rivojlanish, emotsional holatlar va hissiyotlar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются характеристики личности ребенка дошкольного возраста, а также конкретные этапы его умственного, эмоционального, социального и поведенческого развития.

Ключевые слова: Личность ребенка, умственное, эмоциональное, социальное и поведенческое развитие, эмоциональные состояния и чувства.

Abstract: This article examines the personality characteristics of preschool-aged children, as well as specific stages of their mental, emotional, social, and behavioral development.

Keywords: Child personality, mental, emotional, social, and behavioral development, emotional states and feelings.

Maktabgacha yoshdagi bola shaxsiga xos xususiyatlar — bu bolaning aqliy, hissiy, ijtimoiy va xulqiy rivojlanishining o'ziga xos bosqichlarini tashkil etadi. Maktabgacha yosh (3-7 yosh oralig'ida) bolaning shaxsiyati shakllanishining muhim davridir, chunki bu davrda bolalar o'zlarining asosiy xususiyatlarini, dunyoqarashini, o'z-o'zini anglashni va boshqalar bilan muloqot qilishni boshlaydilar. Shu sababli, bu davrda bolaning shaxsiga xos xususiyatlar juda muhimdir.

Bolaning shaxsiyati keng tushuncha bo'lib, u uning xulq-atvori, munosabatlari, his-tuyg'ulari, ehtiyojlari, maqsadlari, ijtimoiy roli va o'zini anglashidan iboratdir. Maktabgacha yoshdagi bola shaxsining rivojlanishi psixologik va pedagogik nuqtai nazardan chuqur o'rganilgan va bu jarayon bolalarning keyingi rivojlanishi uchun poydevor bo'ladi.

Maktabgacha yoshda bolalar o'z hissiyotlarini va emotsiyalarini anglashda katta o'sish ko'rsatadilar. Ushbu davrda bolaning shaxsiyatining eng muhim xususiyatlaridan biri bu emotsional holatlar va hissiyotlarning rivojlanishidir. Bu yoshdagi bolalar o'z hissiyotlarini ifodalashda to'liqroq va kengroq bo'ladi.

- Hissiy tajribalar: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'zlari va boshqalar bilan bog'liq his-tuyg'ularni yaxshiroq tushunadilar. Masalan, ular baxtli, xafa, g'azablangan yoki qo'rqanlik kabi hislarni seza-dilar va ifodalaydilar.

- Empatiya rivojlanishi: Bu yoshdagi bolalar o'zlariga nisbatan boshqalar his-tuyg'ularini tushunishni boshlaydilar. Ular boshqa bolalarning og'riqlarini yoki baxtlarini sezishi va shunga mos ravishda o'z xulq-atvorlarini moslashtirishi mumkin.

- O'zini anglash: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'z his-tuyg'ularini yanada yaxshiroq anglashadi. Ular o'zlarini boshqa bolalar bilan solishtirishni boshlaydilar va shu orqali o'z o'rinlarini, ijtimoiy holatlarini tushunishadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun intellektual rivojlanish o'z-o'zidan murakkablashadigan jarayon bo'lib, bu davrda bolalar turli bilimlar va ko'nikmalarni o'zlashtira boshlaydilar. Ularning tafakkur qobiliyatlari rivojlanadi, mantiqiy fikrlash va tasavvur qilish qobiliyatlari o'zgaradi.

- Tafakkur va mantiqiy fikrlash: Bolalar boshlang'ich mantiqiy operatsiyalarni o'rganadilar. Masalan, ular tartibni tushunadilar, ob'ektlarning o'zgarishini, shakllar va ranglarni aniqlay boshlaydilar.

- Yodlash va e'tibor: Bolalar yodlash qobiliyatini rivojlantiradilar. Ular sodda ma'lumotlarni yodlay olishadi va unga asoslangan qisqa muddatli xotiralarni saqlay olishadi. Bundan tashqari, e'tiborlarining jamlanishi va uzoqroq vaqt davomida diqqatni bir joyga qarata olish qobiliyati ham rivojlanadi.

- So'zlashuv va til rivojlanishi: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'z tillarini rivojlantiradilar, yangi so'zlarni o'rganadilar, nutq qobiliyatlari kuchayadi. Bu jarayon ular uchun o'zlarini ifoda etish va boshqalar bilan muloqot qilishda juda muhimdir.

Ijtimoiy rivojlanish — bu bolaning o'zini jamiyatda qanday tutishini, boshqalar bilan qanday munosabatda bo'lishini anglatadi. Maktabgacha yoshdagi bola ijtimoiy aloqalar o'rnatishda muhim bosqichlarni bosib o'tadi.

- O'z-o'zini anglash va o'z identifikatsiyasi: Bola o'zining jinsini, turmush tarzini va ijtimoiy rolini anglashni boshlaydi. Ular o'zlarini “erkak” yoki “ayol”, “kata” yoki “kichik” kabi identifikatsiyalar orqali tasavvur qiladilar.

- Do'stlar va ijtimoiy guruhlar: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'zlarining do'stlarini tanlay boshlaydilar va o'zaro munosabatlar orqali ijtimoiy tajribalarni oshiradilar. Bu yoshda bolalar guruhda o'ynashni, o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishni o'rganadilar.

- Qoidalar va normativlar: Bolalar ijtimoiy qoidalar va normativlarni tushuna boshlaydilar. Ular “yaxshi” va “yomon” xulq-atvorni ajratib olishadi va o‘zlarining xulq-atvorlarini bu normativlarga moslashtirishga intilishadi.

Bola shaxsiyatining xulq-atvor qismi, uning harakati, yondashuvlari va boshqalar bilan o‘zaro munosabatlariga ta'sir qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning xarakteri va xulq-atvori shakllanayotgan bo‘ladi.

- Mustaqillik: Bu yoshda bolalar o‘zini mustaqil his qilishni boshlaydilar, lekin bu mustaqillikda ba'zan o‘zgaruvchanlik va ehtiyojlar yuzaga keladi. Ular o‘zlarini alohida shaxs sifatida ko‘rishga intilishadi, biroq katta yordamga muhtojlik ham bor.

- O‘zini nazorat qilish: Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘z xulq-atvorlarini nazorat qilishni o‘rganadilar. Masalan, ular o‘z his-tuyg‘ularini, g‘azabini yoki hayajonini qanday boshqarish kerakligini tushunishga harakat qiladilar.

- Jismoniy faollik va energiya: Bu yoshdagi bolalar juda faol va energiyaga boy bo‘ladi. Ular jismoniy faoliyatga qiziqadi, o‘yinlar o‘ynashni va yangi narsalarni o‘rganishni yaxshi ko‘radilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘ziga xos o‘zlikni anglashni boshlaydilar. Ularning o‘ziga bo‘lgan munosabati va o‘z-o‘zini baholash jarayoni bu davrda shakllanadi.

- O‘ziga bo‘lgan ishonch: Bolalar o‘zlariga ishonch hosil qilishni boshlaydilar. Bu o‘ziga bo‘lgan ishonch bolaning xulq-atvorida, faoliyatida va o‘zini ifodalashda muhim rol o‘ynaydi.

- Shaxsiy ehtiyojlar: Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘z ehtiyojlarini tushunish va ularga javob olishda ko‘proq ehtiyoj sezadilar. Ular o‘zlarining hohish va ehtiyojlariga ko‘ra xulq-atvorlarini o‘zgartirishadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsiga xos xususiyatlar uning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu davrda bola aqliy, hissiy, ijtimoiy va xulqiy jihatdan o‘sib boradi va ularning shaxsiyati shakllanadi. Bola o‘zining his-tuyg‘ularini, o‘zini ifodalashini, ijtimoiy aloqalarini va xulq-atvorini rivojlantiradi. Bu davrda bolaning shaxsiyati, shuningdek, uning keyingi rivojlanishiga, ta'lim olishiga, ijtimoiy hayotga qanday moslashishiga katta ta'sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Kayumova N. “Maktabgacha pedagogika” Darslik 2013 y.
2. Ibragimova G., Choriyeva D. “Maktabgacha ta'limda pedagogik diagnostika” 2020 y.
3. Chorlieva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).

4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.
9. Chorieva, D. A. BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO‘LLARI. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМДА PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.
13. Choriyeva, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali, 1(2-3).

- 14.Durdona, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).
- 15.Durdona, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.
- 16.Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
- 17.DURDONA, C., & SHAHNOZA, K. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O 'RNI. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.